

KRISTIAN STEINNES

Sigurd Simensen – revolusjonær og pragmatiker Jernarbeideren som ble sentralstyremedlem i DNA og NKP-ordfører i Harstad

I 1946 fikk kommunistene både ordføreren og varaordføreren i det tradisjonelt borgerlige Harstad. Ordførerstolen ble inntatt av den 58 år gamle Sigurd Simensen (1888–1969), varaordførerplassen gikk til den vel tjue år yngre Hans Fr. Giæver jr. (1910–82). Ordføreren kom egentlig sørfra. Han var en erfaren politiker som på det tidspunktet hadde vært varaordfører i 1929–30, sittet i formannskapet i mer enn 15 år og vært medlem av en rekke styrer, råd og utvalg.¹

Det var ikke bare i Harstad at Simensen markerte seg. Da de revolusjonære tok makten i Det norske arbeiderpartiet (DnA) sentralstyre i 1918, var han blant de sju som ble valgt inn i sentralstyret. Han satt også i sentralstyret for Norges socialdemokratiske ungdomsforbund (NSU) og var formann i Arbeiderrådernes sentralkomité. Erfaringene fra hovedstadsområdet preget hans virke i Nord-Norge. Da han kom til Harstad som 35-åring i 1923, hadde han bak seg snaut tre meget begivenhetsrike år i Hammerfest.

Simensen var et ektefødt barn av arbeiderbevegelsen. Han ble født året etter at DnA ble stiftet og kom til å leve med og i denne bevegelsen. Han var barn i dens barndom, ungdom i dens ungdom og levde sitt voksne liv i bevegelsens glansdager. Illustrerende nok døde han ikke lenge etter at Borten-regjeringen inntok regjeringskontorene i 1965.

En revolusjonær fødes

Sigurd Simensen ble født i Øvre Eiker den 19. februar 1888. Faren drev smie og var venstremann. Sigurd vokste opp i den politisk opphetede tiden fram mot unionsoppløsningen i 1905 og det ble derfor diskutert politikk både i hjem og nærmiljø, i en oppvekst han beskriver som «sterkt politisk preget».² Han ble jern- og metallarbeider da han 18 år gammel ble ansatt ved Thunes Mekaniske Verksted i Kristiania i april 1906. På verkstedet utdannet han seg til montør. Han hadde da bak seg en tre år lang karriere som kjørekar i Hallingdal

under byggingen av Bergensbanen (1902–1905).

Simensen ble fagorganisert i 1907 og politisk organisert året etter. Veltalende og aktiv som han var ble han snart valgt til formann i verkstedklubben, og det gikk ikke lang tid før han var som en sentral fagforeningsmann i Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund. I 1916 trådte han inn i NSUs sentralstyre og Kristiania fagopposisjonsgruppe. Fagopposisjonen var den radikale politiske linjen Martin Tranmæl stod i spissen for, og den var en viktig del av «den nye retning» som tok makten i DNA i 1918. I 1917 begynte han som redaksjonssekretær i ungdomsforbundets organ Klassekampen, og der fikk han trening og erfaring som pressemann. Virksomheten i fagopposisjonen og ungdomsforbundet ga politisk erfaring som senere skulle gi mangfold tilbake.

Da faren døde i 1912 sluttet Simensen ved Thune og prøvde seg en tid i verkstedet som faren hadde hatt. Men det var lite arbeid å få, og han ga opp etter kort tid og søkte arbeid på Karbidfabrikken i Odda. Etter en mislykket streik forlot han Odda etter noen måneder og reiste en del, blant annet i Sverige. 31 oktober 1913 begynte han på Thune igjen. Men arbeidet i arbeiderbevegelsen tok mer og mer tid:

«Jeg ble så oppslukt av arbeiderbevegelsen, at jeg rett og slett ble borte fra verkstedet, så lenge og så mange ganger i 1918, at jeg måtte true meg til å få slutattest».

Selv om Norge ikke var delaktig i krigshandlingene under første verdenskrig ble det vanskelige tider med stor prisstigning og vareknapphet. Ikke minst av denne grunn ble brede grupper av

Social-Demokratens tegner Gerda Graff laget dette portrettet av Sigurd Simensen under Jern og Metalls landsmøte 1918.

arbeiderbefolkningen radikaliseret. Under disse forholdene var Simensen med på å organisere flere store dyrtidsdemonstrasjoner. De var ikke bare en kamp mot dyrtida, men også en kamp om politisk makt. I mai 1917 trådte Simensen fram som en av lederne for jernarbeidernes store dyrtidsmarkering.⁴ Under hovedstadens første masseaksjon avbrøt 6.000–7.000 jernarbeidere arbeidet og marsjerte i arbeidsklær til Stortinget for å legge fram sine krav. På Løvebakken talte Simensen. Han ledet også den deputasjonen som overleverte arbeidernes krav til de folkevalgte. Det samme skjedde under den store markeringen den 6. juni samme år da opp mot 40.000 demonstrerte mot dyrtid og vareknapphet. Simensen ble da, sammen

med Gunnar Ousland og Arnt Aamodt, uttatt til å overrekke kravene til Stortinget.

Demonstrasjonene var en aksjonsform som bidro til å overbevise Simensen om at det burde dannes arbeiderråd. Da revolusjonen i Russland brøt ut trakk den i samme retning. I desember 1917 ble det nesten enstemmig vedtatt å opprette arbeiderråd i et klubbmøte på Thune. Kort tid etter vedtok nærmer 700 tillitsvalgte i Jern- og Metallarbeiderforbundets og Formerforbundets Kristiania-avdeling enstemmig å danne slike på et møte i Folkets Hus i Kristiania. Initiativet kom fra Simensen.⁵ Rådstanken var i ferd med å gripe om seg. På dette tidspunktet var tanken uløselig knyttet til revolusjon og væpnet oppstand. Ideologisk og prinsipielt var det et forsøk på å erobre makten og realisere en ny statsstruktur også i Norge. Nøkkelen til samfunnsmakten lå i følge denne oppfatningen i arbeidslivet, i kontrollen over bedriftene. Den umiddelbare inspirasjonen kom fra oktoberrevolusjonen. Selve rådstanken var imidlertid mye eldre, den var forankret i den syndikalistiske sosialfilosofi. Simensen ble etter dette en av lederne for den norske arbeiderbevegelsen som hadde sitt «vekst og fall» i 1917–18.

Fra borgerlig side ble den syndikalistiske utfordringen tatt alvorlig, og som Rolf Danielsen har formulert det, møtt med to strategier: «Den pansrede neve» for å møte trusselen fra utenomparlamentariske aksjoner, og «den åpne hånd» med tanke på å lede arbeiderbevegelsens politiske energi tilbake til parlamentariske kanaler. Noen dager før arbeiderådene holdt landskonferanse i mars 1918, fremmet regjeringen

ved justisminister Otto Blehr en proposisjon til «lov om opretholdelse av den offentlige orden og sikkerhet under krig og krigsfare». Tiltakene som ble foreslått var så vidtrekkende at de, «om hjemmel var blitt oppnådd, ville ha betydning suspensjon av fundamentale rettsstatsprinsipper», som Danielsen påpeker.⁶ Formelt var de rettet mot ytre fiender, men det var få i det politiske miljø som var i tvil om den egentlige adressaten. Selv om disse ikke ble implementert, ble derimot andre tiltak gjennomført i hemmelighet. Særlig omhu ble lagt i forberedelsene som skulle ta brodden av arbeidskonflikter. Regjeringen regnet med at en revolusjonær oppstand mest sannsynlig ville bli utløst av en storstreik.

Da arbeiderådernes landskonferanse ble avholdt den 24.–27. mars 1918 ble Simensen formann for sentralkomiteen.⁷ Sammen med Martin Tranmæl og Klassekampens redaktør Eugene Olausen, holdt han også innledningsforedrag. Konferansen satte blant annet ned en komité som skulle forhandle med myndighetene om matrasjonering (potetrasjonering), og Simensen, Sverre Krogh og Nils Hopstad fikk i den forbindelse i stand flere møter med provianteringsminister Stuevold-Hansen og statsminister Gunnar Knudsen. I følge Simensen var statsministeren «meget imøtekommende... og saa med forståelse paa de krav som arbeideraadene hadde reist».⁸ Regjeringens åpne hånds strategi gikk ut på å strekke seg så langt råd var, for på den måten å ta brodden av den «bolsjevikiske» bevegelsen. Viktigere i så måte var imidlertid endringen av valgordningen og dannelsen av tre regjeringsoppnevnte kom-

misjoner som skulle utrede spørsmål av stor betydning for arbeiderklassen – Arbeiderkommisjonen av 1918, og Sosialiseringskomiteen og Jordkommisjonen året etter.

Selv om den norske rådsbevegelsen som sosialpolitisk fenomen døde ut ved utgangen av 1918, var kanskje dens kamp for åttetimersdagen mest iøynefallende. Kravet var gammelt både nasjonalt og internasjonalt. Det hadde imidlertid ikke fått større gjennomslag. Den 10. april 1918 manet Simensen på vegne av Arbeiderrådernes Landssammenslutning til å vise at «vi ikke lenger nøier os med at ønske og kræve; men at vi tar» gjennom oppropet *Arbeidere vaagn op!*.

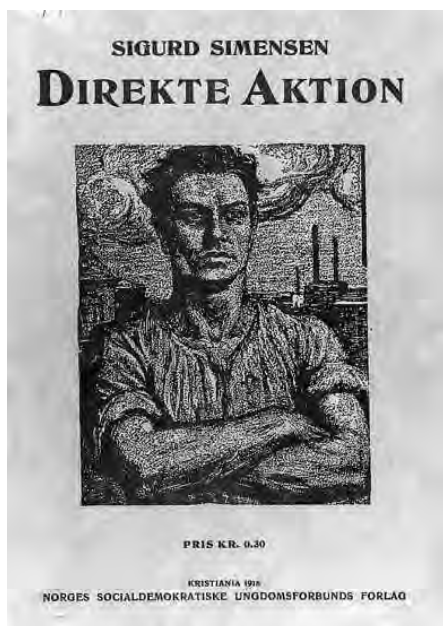
«La den 2. mai vise os en arbeiderklasse der staar samlet som én mand. En klasse, som kjender solidaritetens bud og følger budet naar pligten kalder»⁹.

Åttetimersdagen ble med andre ord forsøkt «tatt» etter «direkte aksjon» flere steder i landet den 2. mai 1918. Selv om arbeidere i Trondheim, Hommelvik, Tønsberg og andre steder la ned hammeren etter åtte timer, endte aksjonen som Simensen konstaterte med «bitter skuffelse».¹⁰ Masseaksjon var en ting, men å trå inn i minefeltet av tariffavtaler, arbeidsgivermotstand og organisasjonshensyn var noe helt annet. Knut Langfeldt hevder på sin side at aksjonen resulterte i «en viss suksess».¹¹ Det var imidlertid ikke før året etter at åttetimersdagen fikk gjennomslag ved innlemmelse i toneangivende tariffavtaler og i arbeidervernloven. Innførelsen av åttetimersdagen var også et utslag av regjeringens strategi for å ta brodden av revolusjonsspøkelset.

Simensens engasjementer førte ham inn i DNAs revolusjonære sentralstyre på det historiske landsmøtet i påsken 1918. Karsten Alnæs hevder sågar at han ble spurt om han ville stille som formannskandidat i partiet da den radikale retning seiret.¹² Han har trolig sin informasjon fra Arnold Kristensen som refererer Simensen.¹³ Det korresponderer imidlertid ikke med Odd-Bjørn Fures inngående studier. DNAs beretninger og brev fra Rachel Grepp til Anna Olsen, Kyrre Grepps mor, viser i følge Fure at Kyrre Grepps rolle som «integrator og strateg gjorde at bemanningen av formannsstillingen var udiskutabel».¹⁴

Senere i 1918 ga Martin Tranmæl, som også satt i DNAs sentralstyre, Simensen følgende attest foran et besøk i Danmark: «Han nyder stor tillid blant sine kamerater, og vi tør anbefale ham paa det bedste overfor de danske meningsfeller». Det ble imidlertid et kort besøk.¹⁵ På bakgrunn av denne korte biografiske oversikten skulle Øyvind Bjørnson ha sine ord i behold når han konstaterer at Simensen nødvendigvis må «ha hatt en sterk posisjon blant jernarbeiderne i hovedstaden».¹⁶ Det samme er åpenbart i Finn Olstads fremstilling av Jern- og Metalls historie.¹⁷

Høsten 1918 gikk Simensen aktivt inn i avisarbeid. I desember året etter overtok han stillingen som reisesekretær for Arbeiderpartiets ungdomsforbund i Nord-Norge og reiste nordover. Han avløste Harald Langhelle (1890–1942) som ble ansatt som redaktør i *Nordland Socialdemokrat* i Bodø. Han startet sitt virke med Harstad som utgangspunkt, men fartet landsdelen rundt og agiterte. Etter ett år «ble det ikke bevilget mer til posten i Nord-

Sigurd Simensens brosjyre «Direkte Aktion» ble utgitt på ungdomsforbundets forlag i 1918. Brosjyrens hadde som undertittel: «Smaa vink ved bruk av de nye midler.»

Norge og jeg var ledig på torvet», skriver han. Han ble da redaksjonssekretær i *Folkeviljen* i 1920. Sosialistavisa hadde blitt startet på Sjøvegan i 1911 av sokneprest, sosialist og stortingsmann Kristian P. Tønder. I 1917 ble den flyttet til Harstad og med unntak av krigstiden holdt det gående helt til på 1956 da den gikk inn i *Nordlys*. Mot slutten av 1920 fikk Simensen stillingen som redaktør av *Vest-Finnmark Socialdemokrat* og reiste til Hammerfest. Avisen kom ut to ganger i uken. I tillegg ble han formann for det nystiftede fylkespartiet i Finnmark. Men kona til Simensen ville ikke reise lengre nord «og jeg måtte reise alene, mens familien ble igjen i Harstad».¹⁸

En revolusjonær i Hammerfest

Hammerfest var den eneste byen hvor det inntrådte noe som liknet en revolusjonær situasjon i Norge, og i ledelsen stod nettopp Sigurd Simensen. Den umiddelbare bakgrunnen for begivenhetene var storstreiken i 1921. Fra 1920 hadde den internasjonale lavkonjunkturen festet grepet. Etter at folk hadde fått tilfredsstilt sine mest nødvendige behov avtok kjøpeboomen. Med redusert etterspørsel sank prisene, produksjonen gikk ned, fabrikker gikk konkurs, skip ble lagt i opplag og arbeidsløsheten økte.

Særlig det faktum at skipsrederne ville skjære ned hyrene oppørte mange. Sjøfolkene hadde, ofte med livet som innsats, sikret arbeidsgiverne store fortjenester under krigen. «Belønningen» var et hardhendt krav om halvering av lønningene. Arbeidsgiverne mente imidlertid at alle bransjer måtte bidra til å løse krisen ved hjelp av lønnsreduksjoner. Dette ville ikke de fagorganiserte finne seg i. *Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon* (AFL) erklærte storstreik og 150.000 la ned arbeidet.

Da sjømanns- og havnearbeiderstreiken brøt ut den 8. mai, var det den faglige samorganisasjonen som organiserte den i Hammerfest. Den tre mann sterke streikekomiteen som *Hammerfest faglige Samorganisasjon* valgte, tok kontroll over trafikken i byen. Disse tre var Leonard Hartvigsen fra *Matros- og fyrbøterunionen*, Karl Rønbeck fra *Laste- og lossearbeiderne* og redaktøren i *Vest-Finnmark Socialdemokrat*, Sigurd Simensen.¹⁹ 45 mann ble tatt ut som streikevakter og senere noen flere til ordensvern. Streikevaktene som gikk døgnet

rundt på tre-skiftsordning, fikk utdelt et kort som det stod «streikevakt» på. Ordensvernet skulle hindre lossing og lasting av alt gods som ikke var klarert av streikekomiteen – det vil si det som ikke hadde underskrift fra Simensen. Etter hvert ble det trykt opp dispensasjonsbevis som måtte fylles ut og signeres av sjefen.²⁰ De skøytene som ble satt inn for å føre post kunne også ta med en del gods og passasjerer, men bortsett fra posten måtte man søke om særskilt løyve for gods, og alle passasjerer måtte ha reisetillatelse.

Hammerfest var et trafikkknutepunkt i Vest-Finnmark. Distriktene rundt byen var avhengige av forsyninger av mel, kjøtt og andre viktige varer som ble fraktet med skip. Simensen og hans menn var selvsagt klar over dette, og ga med få unntak de handlende i byen tillatelse til å kjøpe, laste og losse viktige varer. Problemene oppstod imidlertid da skipene kom og ville losse ved hjelp av streikebrytere fra *Norges Samfunns-hjelp*. Organisasjonen hadde blitt dannet med tanke på å holde samfunns-hjulene i gang selv om en alvorlig arbeidskonflikt skulle true med å lamme viktige samfunnsfunksjoner. Den ble gitt legitimitet og underlagt statlig kontroll da Statens kontor for den frivillige hjelpetjeneste ble opprettet i 1920. Imidlertid skulle både eksistensen og virksomheten forbli en hemmelighet.

Ordensvernet hadde blitt opprettet i samarbeid mellom de streikende og politiet. Fra politiets side var dette et forsøk på å roe gemyttene. Men de sentrale myndigheter ville ikke godkjenne denne formen for samarbeid med «lovbryterne». Mens tre streikeledere (Rønbeck, Olsen og Altmann) fikk politiskilt

for å øke sin autoritet og ordensvernet fikk armbind med ordet *Ordensvern* påtrykt, kom regjeringen til at den var fundamentalt uenig i framgangsmåten. Politimester Carsten W. A. Kloumann fikk i et kodet telegram beskjed om at

«Regjeringen er helt uenig i Deres framgangsmåte. Det går ikke an å inngå overenskomst med en organisasjon som har stillet seg i fiendtlig forhold til samfunnsmakten og krenket ordenen som skjedd i Hammerfest. De må straks innkalle den tildelte militærstyrke og gå frem med strenghet mot urostifterne. Justisdept».²¹

Kloumann ble nå satt i en særdeles vanskelig stilling. Han hadde inngått en forpliktende avtale med de streikende for å opprettholde så mye ro og orden som mulig i en problematisk situasjon. Så fikk han beskjed fra de sentrale myndighetene om å slå ned «oppstanden» med makt. Han skrev tilbake og påpekte at *Samorganisasjonen* ikke var fiendtlig innstilt til samfunnsmakten. De streikende hadde heller ikke krenket den alminnelige orden, men tvert imot beklaget de ulovligheter som hadde funnet sted. Samarbeidet med politiet hadde kommet i stand for å bevare mest mulig ro og orden i byen. Kloumann frarådet på det sterkeste bruk av militærstyrke. Det samme gjorde handelsmennene i byen, samt konsul C. Robertson. Konsulen sendte et iltelegram direkte til statsråd Rye Holmboe i *Provi- anteringsdepartementet* for å advare mot å innkalle militære styrker. Men regjeringen stod på sitt. Og politimesteren måtte gjøre det han mente var å helle bensin på bålet, nemlig å innkalle bataljonen i Alta. Samtidig måtte han trekke tilbake politiskiltene han hadde gitt til

streikelederne Rønbeck, Olsen og Altmann.

Frykten for at revolusjonen skulle spre seg fra Sovjetunionen var relativt utbredt, og hendelsene i Hammerfest var urovekkende signaler for mange i Norge. Streik, boikott, masseaksjoner og generalstreik ble oppfattet som revolusjonære våpen og myndighetene var på vakt. Opprør måtte tas ved roten. Under en opphetet og kaotisk storstreik måtte hjulene holdes i gang og forsyninger komme fram. Faren for et væpnet kupp lurte bak streikespøkelset. I tillegg kom det meldinger om opprør i Ungarn, Tyskland og Finland. De ble imidlertid slått ned. Den 19. mai 1921 slo den konservative *Adresseavisen* i Trondheim fast at det var opprettet «Fuldstændigt bolsjevikkiktatur i Hammerfest». Andre borgerlige aviser i landet fulgte opp.

Situasjonen var dramatisk. De streikende med Simensen i spissen stod på sitt. Streiken skulle være effektiv – og det var den – men det var som vi har sett et mye nærmere samarbeid mellom de streikende og øvrigheten i Hammerfest enn det ryktene og borgerlige aviser fortalte. Til tross for dette gled ishavsskuta *Queen of the Fleet* inn på havna i Hammerfest sent på kvelden den 29. mai med 50 soldater, to sersjanter og en kommandersersjant fra Alta bataljon om bord. Da hadde imidlertid marinefartøyet *Heimdal* med vel 40 mann om bord, ligget til kai noen dager. Fartøyet la til ved dampskipskaien nedenfor den katolske kirken. Styrken som ble ledet av kaptein Bjarne Hofseth, gikk i land. Det virket «meget demonstrativt da kommanderende offiser ga ordre om å lade geværene», som daværende ordfø-

rer Sig. M. Eriksen senere formulerte seg.²² Soldatene innlosjerte seg i lokalet til Godtemplarordenen. Hofseth tok inn på Jahnsens hotell like ved.

Da kapteinen var vel installert på hotellet, ringte telefonen. Det var Sigurd Simensen. Han ville prate og spurte om han kunne komme til hotellet. Hofseth dro på det: «Det er jo deg jeg er kommet for å passe på», svarte han. «Du kan vel ikke passe bedre på meg enn når du har meg i hovedkvarteret?», svarte Simensen. Han fikk komme.²³ Han tok med seg postmester Olaf Eriksen, formannen i Hammerfest Arbeiderparti, for å ha et vitne i tilfelle, som han sa. De ble møtt i forværelset av tre soldater med gevær og påsatte bajonetter, og ble godt mottatt av kapteinen «i løvens hule» med kaffe og kaker. Under samtalen fikk Simensen spørsmål om dette var begynnelsen til revolusjon i Norge. Han repliserte at det i så fall var merkelig at den begynte i den nordligste og minst betydningsfulle byen i landet.

Dagen etter kom hurtigruta *Kong Harald* til Hammerfest med mannskap fra *Samfundshjelpen*. Soldatene sperret av dampskipskaien mens skuta ble losset. Forholdet mellom samfunnsmakt og streikemakt ble satt på prøve, men til tross for den spente situasjonen forløp både denne og flere lossinger i løpet av sommeren uten større problemer.

Storstreiken i 1921 endte med nederlag – både for AFL og for Simensen – i alle fall tilsynelatende. Arbeidsgiverne hadde krevd opp mot 33 prosent lønnsnedgang, men resultatet ble 17 prosent. Det var bare halvparten av det arbeidsgiverne hadde krevd og mindre enn prisleiløst – kjøpekraften økte altså for

dem som hadde arbeid. Men resultatet ble både følt og opplevd som et tap, og i Landsorganisasjonen sank medlemstallet fra 140.000 til omtrent 96.000 i desember 1921. På et par år mistet AFL 40 prosent av medlemmene sine.

Det er mulig å se paralleller mellom Thranitterebevegelsen midt på 1800-tallet og det som skjedde i Hammerfest. For Sigurd Simensen endte imidlertid hele Hammerfesthistorien med en dom på 120 dagers ubetinget fengsel og 200 kroner i saksomkostninger. Flere av de andre streikelederne ble dømt til 45 dagers fengsel og én til 90 dager, men som leder fikk Simensen fire måneder. Han skrev i ettertid at

«det kan vel hende at stemningen i Hammerfest var revolusjonær i den tid. For det første var de smittet av forhollene ute i Europa og for det annet syntes de kravene til Arbeidsgiverforeningen var så urimelige at de besluttet å sette hårdt mot hårdt».²⁴

Mellom 9.–25. mai hadde de streikende hatt full kontroll over all trafikk av personer og gods til og fra byen.

Flytting og soning

Sine 35 år til tross, det var som vi ser en erfaren agitator, organisator, politiker og avismann som kom til Harstad i 1923. Og det var avisarbeid som førte Simensen tilbake til verksted- og forsvarsbyen da redaktørstillingen i *Folkeviljen* svært beleilig ble ledig etter Hammerfest-misere. Simensen betraktet det som «et fingerpek av skjebnen» da redaktør Skar gikk over til *Nordlands Framtid*. Dermed søkte Simensen stillingen:

«Jeg fikk plassen og reiste fra Hammerfest, hvor så mange minner og opplevelser ville stå for meg for resten av livet. Det var ingen ovasjoner, da jeg reiste, men de var geime. En tid etter at jeg hadde overtatt stillingen i Harstad, fikk jeg nesten kr. 400 fra Hammerfest, med beskjed om at jeg hadde vært med på en kullsjau deroppe. Pengene kom godt med, da det ikke var så godt om dem i *Folkeviljen* heller. Det var jo å komme på gamle tomter å overta *Folkeviljen* og da jeg samtidig kom sammen med familien igjen, var det bra å komme hjem».²⁵

Simensen slo seg nå ned i Harstad for godt.

«I Harstad var alt ved det gamle, da jeg kom tilbake», fortsetter Simensen.

«Penger var det som vanlig lite av i avisen, men det hompet og gikk. Vi hadde jo eget trykkeri og med å vente på lønninger og stoppe utbetalinger i det lengste gikk det jo».

Men for Simensen gikk det ikke helt ved det gamle. Han ventet nemlig på innkalling for å avsone sin straff. Utpå høsten kom den, og så bar det til Tromsø for å sone. Naftali Nilsen skulle redigere avisen mens sjefen skulle gjøre opp for sine «synder».

Det var mulig å korte ned fengselsstraffen ved å sitte på vann og brød. Da talte en dag for tre. De som fikk 45 dagers ubetinget fengsel slapp derfor med 15 ved å ta vann og brød. Alle klaget over at det var kaldt i cellen, men de klarte seg godt, ikke minst fordi vaktmesteren ved fengslet så gjennom fingrene med at det ble sendt matpakker over gjerdet i luftgården til dem. Simensen bestemte seg for å sone 80 dager på fangekost, for deretter å ta resten på vann og brød:

Fra NKP's nominasjonsmøte i Tromsø i 1927. Sigurd Simensen står som nr. 3 fra høyre i annen rekke. (Foto: Arnholdt Tromsø/Trondarnes Distriktsmuseum, Harstad)

«Jeg sultet meg frem, fra dag til dag og ofte var det fristende å gi opp, men jeg tenkte på at nu gikk det tre dage for hver en dag jeg holdt ut. Det verste var alikevel, at vi hver fjerde dag fikk ordentlig mat og det skapte uorden i fordøielsen...jeg hadde ofte hallusinasjoner om, hvad jeg skulle spise, når jeg kom ut...Heldigvis ble det ikke noe av. Da jeg kom ut og bort til en kafe, ble det bare til to stykker smørebrød og et glas melk og det var bra. Jeg tålte ikke middagsmat før lenge efter at jeg var kommet hjem».

Da Simensen kom tilbake til Harstad hadde nedgangskonjunkturen fått et solid grep om byen. Oppgangs- og ekspansjonstiden, som kun med små avbrekk hadde vart uavbrutt siden før strandstedet Harstadsjøen fikk bystatus i 1904, var definitivt over. Harstad tok sin broderlige del av de vanskelige tide-

ne da boomen etter første verdenskrig var over. Arbeidsledigheten økte, flere virksomheter fikk problemer og mange gikk konkurs.

I og med at arbeidsledigheten steg og fattigkontoret var absolutt siste utvei for dem som var så uheldige å bli stående uten arbeid, ble det etter hvert kamp om de jobbene som fantes. I følge Simensen var det dette som skjedde et stykke ut på 1920-tallet, da han bidro til å reorganisere blant annet hermetikkarbeiderne og Transportarbeiderforeningen. Sistnevnte hadde gått i oppløsning, og det dukket opp flere andre sammenslutninger, f.eks. Harstad Transportforening, Tofta Transportforening og en gruppe som kalte seg «Kai-gjengen». Disse underbød hverandre

når et skip skulle losses, og det var en situasjon arbeidsgiverne var tjent med. Dessuten ble arbeiderne i byen ofte utkonkurrert av «Tofta» som var en sammenslutning av småbrukere utenfor byen. De hadde jorda å falle tilbake på og kunne derfor gå lenger ned i pris enn de andre. Det gikk så langt at arbeidsgiverne «tjente» på å losse kull. Arbeiderne tok jobben for 2,25 kroner pr. tonn, mens arbeidsgiverne fikk 2,50 kroner av rederiet for å losse. I denne situasjonen var Simensen med på å organisere en transportarbeiderforening der alle deltok.

En revolusjonær i Harstad?

Tidlig i 1920-årene ble den politiske arbeiderbevegelsen sprengt i tre. I 1921 gikk høyrefløyen i Arbeiderpartiet ut og stiftet sitt eget parti, Norges Sosialdemokratiske Arbeiderparti. I 1923 brøt de Moskvatro kommunistene ut og dannet et eget parti, Norges Kommunistiske Parti (NKP). Simensen stod som vi har sett i en tradisjon som gjorde at han valgte NKP i 1923. Og nettopp det valget skulle få store konsekvenser.

I Harstad som ellers skapte splittelsen mellom DNA og NKP problemer. I 1921 var *Arbeidersamfunnet*, et av byens største og viktigste forsamlingslokaler, overtatt av Arbeiderpartiet. Ved partisplittelsen i 1923 ble det kamp om lokalitet. Resultatet ble at NKP overtok *Arbeidersamfunnet*, mens DNA beholdt avisen *Folkeviljen*. I og med at Simensen var redaktør ble han presset fra flere sider etter splittelsen. Han redigerte imidlertid avisa i overensstemmelse med sin oppfatning, og det skapte problemer for DNA. Først kom en delegasjon med Git-

ta Jønsson og Kristian Tønder for å tale Simensen «til rette». Deretter kom Alfred Vågnes og Adlor Ingebrigtsen i samme ærend.

Men Simensen lot seg ikke bøye, og ble dermed oppsagt som redaktør. Det ble mye fram og tilbake før resultatet, som Simensen skriver, ble at

«vi begynte...med en kommunistisk avis i Harstad, som het *Dagens Nyheter*... Jeg skrev artikler, rødglødende og samtidig tog jeg med meg det som var aktuelt i byen så avisen gikk som varmt vetebrød...Det var forøvrig en interessant tid, mens avisen gikk. Lite med penger til å klare oss var det, men likevel var jeg tilfreds med forholdene».²⁶

Dagens Nyheter kom ut i perioden 1924–31, men om den solgte som varmt hvetebrød kan nok diskuteres. Simensen hevder opplaget på det meste var på hele 3.400.²⁷ Men Harstad var en liten by med vel 5.000 innbyggere om vi også regner med dem som bodde utenfor det snevre byområdet, og langt fra alle var arbeidere og enda færre tilhørte NKP-falanksen. På Simensens 50-års dag den 19. februar 1938 skrev *Folkeviljen*:

«Vi har hatt megen glede av Simensen i sitt virke i avisen, men vi har jo også hatt megen ergrelse i tiden som fulgte [etter partisplittelsen og etableringen av *Dagens Nyheter*].»

Imidlertid var det ikke bare *Arbeidersamfunnet* og pressen som ble gjenstand for intern kamp i den politiske arbeiderbevegelsen. Det ble også kamp om navnet. Både NKP og DNA kalte seg Harstad Arbeiderparti. Og siden det var Harstad Arbeiderparti som eide *Arbeidersamfunnet* ville et nytt navn være det samme som å gi avkall på det, og det

ville verken NKP eller DNA. For det andre ville ikke valgstyret i Harstad godkjenne to like partinavn. Resultatet ble at begge beholdt navnet Harstad Arbeiderparti, men med tilleggene «avd. av Norges Kommunistiske Parti» og «avd. av Det Norske Arbeiderparti». Løsningen var for øvrig ikke noe særfenomen for Harstad, men hadde paralleller andre steder i landet.

Splittelsen i 1920-årene førte også til strid om 1. maifeiringen. I 1925 var arrangementet delt og i 1930 gikk det til og med to arbeidertog gjennom Harstads gater, og det var ikke siste gangen. Ved mange av disse arrangementene fungerte Simensen som dagens taler, noe han for øvrig hadde gjort første gang han kom til Harstad i 1920.

Radikalisering av lokalpolitikken

Da Simensen kom tilbake fra Hammerfest slo han seg ned på Sama – rett nord for den opprinnelige bygrensen. Men foran kommunevalget i 1925 ba NKP-medlemmene ham om å flytte inn til byen slik at han kunne bli valgt inn i kommunestyret. NKP deltok i sitt første lokalvalg dette året. Han fulgte oppfordringen og ble valgt inn som en av de fem første NKP-representanter i Harstad bystyre. DNA fikk inn sju representanter. Til sammen fikk arbeiderbevegelsen altså 12 av 28 representanter.

Simensen ble valgt inn i formannskapet, men tapte avstemningen om vervet som varaordfører til Avholdspartiets Jonas Sæbø. Men i 1927 ble han etter loddtrekning valgt til varaordfører under offiseren og høyremannen Erland Frisvold. De hadde paradoksalt nok et

godt forhold. Det samme skjedde i 1929 da han ble valgt til varaordfører med Israel Wulff fra Arbeiderpartiet som ordfører. Ved kommunevalget i 1928 manglet det for øvrig kun to listestemmer på at Avholdspartiet tok sitt andre mandat. Da ville de borgerlige partiene hatt flertall i kommunestyret. Stillingen ble imidlertid 14–14 mellom de borgerlige og sosialistene. Det samme skjedde ved valgene i 1931 og 1934. I 1937 fikk de borgerlige igjen 17 mot sosialistenes 11 mandater, og det kunne synes som de tradisjonelt borgerlige kreftene var i ferd med å gjenvinne sin gamle styrke. Men de første valgene etter krigen skulle vise det motsatte. Sigurd Simensen ble imidlertid sittende i formannskapet fra han ble valgt inn i kommunestyret i 1925 til langt inn i etterkrigstiden. I 1927 og 1929 var han også varaordfører.

I Simensens andre periode som varaordfører måtte Harstad kommune søke akkord. Som i så mange andre kommuner ble kraftforsyningen betydelig bygd ut under høykonjunkturen fram til 1920, med den konsekvens at gjelden steg dramatisk. Men også havneutbedringene og kostbare byggeprosjekter økte gjeldsbyrden. Under nedgangskonjunkturen og Norges Banks kontraktive og deflatoriske pengepolitikk ble finanskostnadene for store.

I denne situasjonen ble Simensen og Wulff sendt til Oslo for å redegjøre for kommunens vanskeligheter. De møtte opp i Justisdepartementet og fikk foretrede hos byråsjefen. De fremla sitt ærend, og på spørsmål om de hadde tenkt å bli lenge svarte de ifølge Simensen: «Ja, vi har tenkt å være her til vi oppnår et resultat».²⁸ Deretter trommet

departementet sammen til kreditormøte med representanter helt fra Gol i Halvingdal i løpet av kun tre dager. Etter en måneds opphold i hovedstaden kunne de to reise tilbake til Harstad med forrettet sak og akkord i kofferten.

I akkorden ble kommunens gjeld pr. 1. januar 1931 redusert med 50 prosent, og den resterende gjeld skulle forrentes med tre prosent og nedbetales over 40 år. Men heller ikke denne ordningen var overkommelig. Kommunen klarte ikke sine forpliktelser etter akkorden, og en ny midlertidig ordning tvang seg fram fra sommeren 1935. Det var krigstiden som for alvor løste kommunens økonomiske problemer.

Da Simensen ble valgt inn i bystyret fulgte mange verv i kjølvannet.²⁹ For å si det med *Folkeviljens* ord i 1938:

«Vi finner Simensen kort sagt overalt, og alltid som betydningsfull mann, og slik vil det vel være i årene fremover».³⁰

Vurderingen ble delt av mange. Den konservative Harstad Tidende beskrev Simensen tre år tidligere som

«Byens uundværlige... Det kan vi vel – uansett politisk opfatning – være enig om alle sammen. Han er med alle steder, og alltid legger han meget rundhåndet sin sakkunnskap i vektskålen. Hans overflødigthorn er stadig like fullt».³¹

Simensen var jern- og metallmann med erfaring fra lokomotiver. Men i Harstad var det ikke bruk for lokomotivfolk. Han begynte derfor hos rørleggermester Strand i byen og avla svenneprøve i rørleggerfaget den 4. oktober 1939.³²

Ikke lenge etter kom krigen til Norge. Etter kapitulasjonen i juni 1940

inntok tyskerne Harstad. Etter et ublidt møte med okkupasjonsmakten og et kort besøk i arresten tok Simensen jobb som rørlegger hos Einar Strøm og ble sendt til Setermoen.³³ Der var han i tre år før han kom tilbake til Harstad i 1943. Han ble da plassert på et lager den tyske marinen hadde i Fjordgaten, hvor han jobbet resten av krigen. Det er ikke mye å bygge på om disse årene i hans liv, men det lille han skriver gir en mistanke om at han ikke hadde det helt bra. Han stakk ofte innom sin venn og åndsfrende Karl Storø etter endt arbeidstid. En dag fikk han imidlertid beskjed via en norsk kontorist om at han ikke burde gå dit så ofte, da det hadde vakt mistanke:

«Jeg sluttet derfor å gå innom og ble om mulig ennu mer ensom enn jeg hadde vært før».³⁴

Gjenreisningen av lokaldemokratiet etter krigen

Da krigen endelig tok slutt i 1945 var Simensen en av de første som inviterte til foredrag på *Arbeidersamfunnet*, som han ofte hadde gjort og kom til å gjøre. Tyskerne var ennå ikke reist fra byen, men NKP hadde fått tilbake lokalet som var svært slitt etter at okkupantene hadde brukt det som kino. Alt inventar var borte og tyskerne hadde hentet stoler fra Metodistkirken. Men det var fredstid, optimisme, vår og fullt hus. Kommunistenes anseelse hadde økt betydelig. Fra nord hadde *Den røde hær* bidratt til å jage ut tyskerne. Samarbeidsproblemene mellom seierherrene i øst og vest i form av *Den kalde krigen* kom ikke til overflaten før etter flere år.

Da krigen var over ble alle som hadde samarbeidet med nazistene luket ut av kommuneadministrasjonen, og det ble satt i gang forberedelser til valget høsten 1945. Eksempelvis fikk ordføreren under krigen fem og et halvt års fengsel for sin virksomhet – pluss inndragning av rettigheter og 10.000 kroner i bot. «Det var en eiendommelig stemning blant folk», skriver Simensen, «Ved valget om høsten ble det kommunistiske parti det største parti i bystyret». NKP fikk nesten 32 prosent av stemmene. Ikke nok med det. Det nest største partiet ble Arbeiderpartiet som fikk omtrent 26 prosent. Til sammen fikk altså arbeiderbevegelsen 58 prosent av stemmene og kommunistene fikk både ordfører og varaordfører med Simensen og Giæver. «Det var en meget krevende stilling å være ordfører den gang. Alt skulle fornyes, alt skulle rettes opp igjen», skriver han.³⁵ Den politiske oppslutningen var ikke den samme i nabokommunene. I Trondenes fikk ikke «de radikale partier» flertall, men i Sandtorg seiret arbeiderbevegelsen samlet sett stort over de borgerlige partiene.

På borgerlig side ble valget i 1945 litt av en katastrofe. *Harstad Tidende* skrev etter at Simensen ble ordfører:

«Harstad blir altså en av de få hvis vi ikke tar feil for øvrig, den eneste by i Norge med kommunistisk ordfører. – Ja, ja vi får se hvordan det går. Simensen er bra nok, sogar meget flink som kommunemann, men, men...».³⁶

Avisen tok hårfint feil med hensyn til byer med kommunistiske ordførere – Brevik fikk nemlig også NKP-ordfører etter 1945-valget. Kommunistene gjorde det imidlertid godt i mange byer. I

Bergen og Trondheim fikk kommunistene omtrent en firedel av stemmene, men i Kristiansand fikk de kun noe over fem prosent. Etter kommunevalget i 1947 fikk ingen av Norges 64 byer NKP-ordfører.

Alt i alt må en slik dom fra sin argeste politiske motstander være en særdeles god attest. Høyreavisen gikk så langt at den slo fast at Simensen var flink. Riktignok skjedde dette i forsoningens tid i Norge. Sjelden eller aldri har nasjonen vært så sammensveiset og enhetlig som etter krigen. Motstanden mot nazismen hadde dempet motsetningene mellom folk. Under krigen hadde ikke først og fremst religiøs og politisk overbevisning vært avgjørende, men den felles kampen mot okkupasjonsmakten.

Politisk jordskjelv?

Sosialistene hadde dominert Troms helt siden de fire første Arbeiderpartirepresentantene ble valgt derfra i 1903. Untaket var området i den sørvestlige delen av fylket som av mange grunner var relativt borgerlig. I 1945 hadde imidlertid kommunistene blitt den største politiske gruppen i Harstad og inntatt lederposisjonen. Det syntes derfor å være et aldri så lite politisk jordskjelv i verksted- og forsvarsbyen. Men hvor stort var egentlig jordskjelvet? Ble Simensens revolusjonære retorikk og talemåter tatt på alvor eller stolte folk på den frittalende rabulisten?

For å finne en forklaring på hvorfor arbeiderbevegelsen fikk 58 prosent av stemmene i byen og at NKP ble det største partiet like etter krigen, må vi trolig tillegge personen Sigurd Simen-

Sigurd Simensen i festantrekk under feiringen av Harstad bys 50-årsjubileum i 1953, antakelig på Grand Hotell. (Foto: Per Lorentzen/Trondarnes Distriktsmuseum, Harstad)

sen og hans egenskaper stor vekt. Det er ikke tilstrekkelig å vise til strukturelle forklaringer som kommunistenes generelt økte anseelse i 1945 og NKPs påfølgende gode valg. Nord-Norge hadde riktignok blitt befridd ved hjelp av Stalins tropper og den røde soldat hadde tatt sin broderlige del av støyten når det gjaldt å nedkjempe Det tredje riket. Partiet hadde også gått gjennom en politisk modernisering som gjorde det stuerent for mange i en generelt radikalisert befolkning, og det hadde gått til valg med en klart nasjonal profil. Ved stortingsvalget i 1945 fikk NKP hele 11,9 prosent av stemmene på landsbasis og 11 av 150 mandater på Stortinget. Det var uten sammenligning det beste

valget i NKPs historie. Partiets avis *Friheten*, var en periode landets nest største med et opplag på rundt 100.000. NKP fremstod som et sterkt og slagkraftig parti. Partiet hadde også gjort det relativt bra i dets første stortingsvalg i 1924 med 6,1 prosent av stemmene og 6 mandater på Stortinget, men det kunne ikke sammenliknes med 1945-valget.

Til tross for den økte sympatien fikk ingen andre byer, med unntak av Brevik, NKP-ordfører i 1945. Dessuten hadde Harstad en lang borgerlig tradisjon med et sterkt offiserskorps, en betydelig handelsstand og et levende næringsliv. Uten Simensens sterke personlige appell er det ikke trolig at NKP ville

ha fått samme oppslutning. I Tromsø fikk partiet knapt 17 prosent av stemmene og var dermed «dømt» til å støtte Arbeiderpartiets ordfører kandidater. Det var derfor ikke revolusjonsfrykten som preget Harstad etter at Simensen inntok ordførerstolen. Byens befolkning kjente ham godt og stolte nok på rørleggeraktivisten når alt kom til alt. Tilliten var bygd opp gjennom hans virke i mellomkrigstiden. Han hadde mange politiske motstandere, men også blant disse fikk han honnør for sitt kampmot og, som *Harstad Tidende* understreker, «for sin reale fremferd».³⁷ En rekke praktiske saker fulgte nå på løpende bånd. Det ble dannet boligbyggelag, kloakknett ble forbedret, vannverket ble utvidet, rådhus ble planlagt, alderdomspensjonen utvidet, husmorvikarordning søkt innført osv. Simensen var også vert og taler for kong Haakon da han besøkte Harstad i forbindelse med landsskytterstevnet sommeren 1946.³⁸ Det har imidlertid ikke vært mulig å dokumentere at NKP førte en annen politikk enn det en ledelse av en annen politisk valør ville ha gjort.³⁹

Etter hvert fikk imidlertid NKP ødeleggende problemer både internt og eksternt. Først kom spørsmålet om samling og samarbeid med DNA. Deretter fulgte indre stridigheter mellom Furubotn- og Løvlienfløyen. Alt dette, koblet sammen med utviklingen av Den kalde krigen, kuppet i Tsjekkoslovakia, den ulovlige overvåkingen og Gerhardsens oppgjør med kommunistene i den såkalte «Kråkerøytalen» i februar 1948 ga NKP en knekk. Ved stortingsvalget i 1949 gikk partiet tilbake til 5,9 prosents oppslutning og alle mandatene på Stortinget gikk tapt.

Ved kommunevalget i 1947 ble kommunistenes gruppe i Harstad redusert til seks mann, i 1951 til tre og i 1955 til én. Veien fra ni bystyrerepresentanter i 1945 til én ti år senere var kort. Selv om NKP fikk et bemerkelsesverdig godt resultat i 1945, gikk partiet relativt sett mer tilbake i Harstad ved valget i 1947 enn på landsbasis. Årsakene til det er langt fra åpenbare. Det skjedde ikke noe i perioden som skulle tilsi at Simensens stjerne skulle falme. Tvert i mot. Det kan imidlertid bety at motvinden fikk bedre tak i en partifane som var heist så høyt som i Harstad.

Etter at Simensen gikk av som ordfører i 1947 gikk ordførerklubben til DNAs Sigurd Torgersen. I 1951 overtok imidlertid Høyre ved Milorgs leder i Harstad under krigen, Leif Bothner. Den til dels svært energiske høyreordføreren ble sittende frem til kommunesammenslåingen i 1964. I den perioden ble det borgerlige flertall betydelig styrket. Etter valget i 1959 var stillingen hele 20–9 i borgerlig favør. Som et apropos hører det med til historien at kun tre av 27 lokalvalg i Harstad mellom 1903 og 1995 resulterte i sosialistisk flertall.

Da valgperioden 1951–55 var slutt gikk det mot slutten på Simensens offentlige engasjementer. Han nærmet seg 70 år og hadde sittet i formannskapet i omtrent 30 av disse. Etter dette satte den gamle krigeren seg ned for å skrive om ulike begivenheter han hadde vært med på gjennom et langt og aktivt liv. Han nevner imidlertid ingenting om stridighetene i NKP etter krigen. Det har derfor ikke vært mulig å avgjøre hvor han stod i forhold til Furubotn, Løvlien, Sovjetunionen og

Kominform. Men nettopp fordi han ikke nevner dette kan tyde på at han var på kollisjonskurs med Løvlien-fløyen. Han skrev også et jubileumsskrift da Harstad by feiret 50 år i 1953. I en alder av 82 år døde Sigurd Simensen den 27. april 1969 i Harstad. Som 32-åring hadde han reist nordover. Siden hadde han grodd mer fast i Nord-Norge enn i den landsdelen han trådte sine barne- og ungdomssko.

Hvorfor valgte Simensen å følge NKP?

Simensen vokste som nevnt opp i et venstrehjem i en politisk betent tid. Han hevder imidlertid selv at det ikke var noe press om å slutte seg til et bestemt politisk parti eller lignende. I hans tid ved Bergensbanen var det heller ikke snakk om organisasjon eller politiske partier. Bøndene der var «i beste fall venstrefolk», som han noterer.⁴⁰ Hans politiske interesse kan imidlertid ha blitt vakt av agitatorene Torgeir Vraa som talte i hjembygda. Også møte med rallare under sin tid ved Bergensbanen kan ha satt sine spor. Simensen hadde imidlertid helt fra unge år lest mye, først i Venstres boksamling. Da han kom til Kristiania oppsøkte han Deichmanske bibliotek: «Hele tiden leste jeg», skriver han.

Vandringen fra Venstre til arbeiderbevegelsen var ikke noe spesielt fenomen for Simensen. For det første overtok bevegelsen mange arbeidersamfunn fra Venstre, og mange sentrale personer, som for eksempel Halvdan Koht, gikk fra Venstre til DNA. Det var heller ikke på et tidlig stadium opplagt for alle at arbeiderbevegelsen på selvstendig

grunnlag skulle bli et politisk alternativ. Venstre fanget opp mange av dens tidlige målsetninger.

Da Simensen begynte ved Thunes Mekaniske Verksted, hvor de fleste var organiserte, gled han hurtig inn i deres rekker. Deretter fortsatte han sin politiske skoloring i arbeiderbevegelsens forskjellige ungdomslag. Han braket sammen med ulike meninger og måtte snart venne seg til å diskutere, noe han ble meget flink til. Slik ble han «sugd inn» i bevegelsen, og han var blant dem som var til stede da Martin Tranmæl snakket om å glemme dynamitt i borehullene. Senere fulgte han foredragskurs som bevegelsens fremste menn holdt, blant andre Christian Holtermann Knudsen. Han publiserte også selv et lite skrift med den megetsigende tittelen *Direkte Aktion* på NSUs forlag i 1918. Han utviklet seg etter hvert til å bli en fremragende organisator, taler og agitator.

Det er liten tvil om at det var en usedvanlig talentfull og begavet ung mann som var til stede og fulgte arbeiderbevegelsens organisatoriske og ideologiske utvikling i hovedstaden. På grunn av sitt utgangspunkt, tiden han vokste opp i, yrket han fikk, sin lesning, sine mer eller mindre tilfeldige kontakter og sin personlighet, gled Simensen inn på venstre fløy i arbeiderbevegelsen. Han forteller ikke noe om hvorfor han reiste nordover og slo seg ned der, men det kan skyldes en kombinasjon av taktiske og relasjonelle årsaker.⁴¹ Det har ikke vært mulig å avklare om, eventuelt i hvilken grad, det skyldtes konflikter sentralt. Harstad var på sin side et kommunikasjonsentrum med et stort oppland og en grunnstamme av arbeidere.

Byen egnet seg derfor godt som utgangspunkt for virksomhet innen arbeiderbevegelsen i landsdelen. I Nord-Norge var også fagbevegelsen sent ute. I 1909 var det 48 fagforeninger i landsdelen, kun 14 i Troms. Ti år senere hadde det blitt stiftet 83 nye. Mellom 1920–29 ble det stiftet 41 og da krigen brøt ut hadde enda 155 kommet til. Fagbevegelsens høyborg var Nordland, mens den politiske bevegelsen stod sterkest i Troms. I Alta var for eksempel fagbevegelsen helt fraværende til langt ut på 1930-tallet, men i Harstad var situasjonen annerledes. Verkstedarbeiderforeningen der hadde formelt blitt tatt opp i Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund allerede i 1906.

Det var naturlig for Simensen å følge NKP etter partisplittelsen i 1923. Mange tanker fra rådsbevegelsen løp sammen i partiet. Det samme kunne imidlertid sies om DNA og «den nye retning». Hans tilknytning til NSU må imidlertid ha spilt en viktig rolle. Det var i Komintern og den sovjettro tradisjonen Simensen mente framtiden for arbeiderbevegelsen lå. Men etter den beslutningen ble det en kamp på to fronter – en mot borgerskapet og en mot Arbeiderpartiet og sosialdemokratene. Det kan diskuteres hvor taktisk klokt det var for Simensen å følge NKP. Imidlertid synes det opplagt at det var hans dyktighet, erfaring og troverdighet som førte til at partiet fikk så stor oppslutning i Harstad bystyre fra dets første lokalvalg i 1925 til det siste før krigen i 1937. Det fikk henholdsvis 18, 21, 21, 14 og 11 prosent av representantene i perioden. Ved valget i 1945 fikk partiet hele 32 prosent av stemmene og like stor andel av representantene i bystyret.

Den politiske venstresiden og fagbevegelsen var derfor både synlig og «på papiret» relativt radikal i den borgerlige byen.

I flere NRK-intervjuer på 1960-tallet hevdet Simensen at revolusjon måtte til, men at Norge stilte i siste rekke. Det kan bety at den ungdommelige revolusjonære gløden i noen grad hadde brent ut, men det kan også bety at tiden farget hans ståsted. 1960-årene var optimismens tiår. Økonomien var god, framtidsutsiktene likeså. Den siste rasjonerte varen etter krigen ble frigitt i 1960. Krigstiden var definitivt over, og det syntes også arbeidsledighet, nedgangskonjunkturer og kriser å være. Dessuten var det politisk stabile tider. Arbeiderpartiet hadde kun med et avbrekk i krigsårene sittet ved makten siden 1935. «Ettpartistaten» eller «den sosialdemokratiske orden» syntes konsolidert.⁴²

I en slik tid var det ikke enkelt å være revolusjonær og ha samfunnsomveltning som hovedmål. Arbeiderne hadde jo fått det bedre år for år. Samfunnskaaken hadde økt, og det ble mer til alle. Velferden kom praktisk talt alle samfunnsgrupper til gode, fra bedriftseier til arbeider. Det var dette Simensen i utgangspunktet hadde kjempet for, og mange av hans primære målsetninger hadde dermed blitt realisert. Det er ikke dermed sagt at han overså eiendomsforholdene og hvem som satt på produksjonsmidlene. Studier synes også å bekrefte at NKP fra 1930-årene til utpå 1950-tallet langt på vei var et instrument i hendene på Sovjetunionens kommunistiske parti og dets leder, Josef Stalin.

En revolusjonær pragmatiker

Simensens livsverk har satt spor etter seg i norsk arbeiderbevegelse. Han er viet atskillig oppmerksomhet både i Arbeiderbevegelsens historie, Jern og Metalls historie, Knut Langfeldts beretning om rådsbevegelsen og Karsten Alnæs' *Historien om Norge*.⁴³ Imidlertid trekker disse noe ensidig frem hans virke innen rådsbevegelsen og tiden i Hammerfest. Mer generelt har han satt spor etter seg i norsk historie, i Oslos historie, i Nord-Norges historie, i Hammerfests historie og ikke minst i Harstads historie. Den borgerlige byen fikk sannsynligvis et større og sterkere NKP enn den ville fått uten hans tilstedeværelse.

Simensen var i sin ungdom en av Norges glødende revolusjonære, men det er ikke opplagt at den troen var like fast etter hvert som han ble eldre. Folk i Norge fikk det stadig bedre og han selv både fikk og tok større ansvar i det borgerlige samfunnet. Det er ikke enkelt å få tak i Simensens innerste motiver og vurderinger. Men hans engasjement synes i ettertid å ha vært like mye praktisk og pragmatisk som ideologisk begrunnet. Harstad Tidende skrev i sin nekrolog at Simensen var en «begavelse utenom det vanlige», og en «utrettelig talsmann for sine synspunkter». Han gikk «aldri på akkord med sine meninger, og tok opp kampen for det han trodde på, med usvikelig glød og iver... Når han nu er gått bort, har byen mistet et særpreget menneske, som i handling ville omsette sine ideer til jordnær og praktisk virkelighet».⁴⁴ Det kan diskuteres hvorvidt han gikk på akkord med sine meninger, særlig hvis han skal karakteriseres som en glødende revolusjo-

nær, av den enkle grunn at han i store deler av sitt voksne liv deltok aktivt innenfor det etablerte, demokratiske system. Kanskje vi derfor kan slutte med å si at det var den sosiale revolusjon Sigurd Simensen arbeidet for, og at han var en revolusjonær pragmatiker, eller sagt med andre ord: Det var i bunn og grunn sin klasse og sine kameraters kår han kjempet for.

Noter

- 1 Jeg vil takke Pål Thonstad Sandvik, Svein Henrik H. Pedersen og Gunnar Kristiansen for konstruktive kommentarer og nyttige samtaler.
- 2 Arbeiderminnesamlingen ved Historisk institutt, NTNU, Sigurd Simensen (AMNTNU), «*I Stille og storm*», bd. 1:7. «*I Stille og storm*» er Sigurd Simensens utpubliserte memoarer/erindringer i tre bind.
- 3 Gunnar Kristiansen har forsøkt å spore opp Simensen i Odda, men navnet hans finnes ikke i arkivene. Simensen nevner imidlertid Odda spesielt i sine memoarer. Spørsmålet er derfor om han kan ha reist under dekknavn. Samtale med G. Kristiansen, Harstad, 5.2.2002.
- 4 Øyvind Bjørnson, «På klassekampens grunn (1900–1920)», bd. 2., *Arbeiderbevegelsens historie i Norge*, Tiden, Oslo 1990:507ff. Finn Olstad, *Jern og Metall 100 år 1891–1940*, bd 1, Fellesforbundet, Tiden 1990:291ff.
- 5 Denne konklusjonen støttes bl.a av Finn Olstad. Olstad 1990:296ff.
- 6 Rolf Danielsen, «Borgerlig oppdemningspolitikk 1918–1940» bd. 2., *Høyres historie*, Cappelen, Oslo 1984:16.
- 7 De andre var Oscar L. Ottersen, S. Svendsen, N. Hoppstad og Anna Johnsen. Knut Langfeldt, *Det direkte demokrati. Rådsrepublikk eller parlamentarisme?*, Pax, Oslo 1966:35. (Fru Johnsen ble også sentralstyremedlem i DNA i 1918.)
- 8 Klassekampen 13.4.18. Langfeldt, 1966:35.
- 9 Langfeldt 1966:37.

- 10 Olstad 1990:303.
- 11 Langfeldt 1966:39.
- 12 Karsten Alnæs, «En ny arbeidsdag», bd. 4, *Historien om Norge*, Gyldendal, Oslo 1999:143.
- 13 Arnolf Kristensen, *Da verdensrevolusjonen banket på i Hammerfest. Streiken i 1921 og en analyse av utviklingen*, hovedoppgave i historie, Trondheim 1970:156.
- 14 Odd-Bjørn Fure, *Mellom reformisme og bolsjevisme. Norsk arbeiderbevegelse 1918–1920*, dr. philos.-avhandling, Universitetet i Bergen, Bergen 1983:49.
- 15 Brev fra sentralstyret i DNA 19.11.18, signert Martin Tranmæl. AMNTNU, «2602». I følge Gunnar Kristiansen som også har lest Simensens etterlatenskaper ble han arrestert i Danmark og sendt hjem igjen. Samtale med G. Kristiansen 10.1.2002.
- 16 Bjørnson 1990:509.
- 17 Olstad 1990:291, 296.
- 18 Ibid:10.
- 19 Kristensen 1970:16.
- 20 AMNTNU, «*Storstreiken 1921*»:2.
- 21 Sitert fra Kristensen 1970:89. Alnæs 1999:141.
- 22 Kristensen 1970:94.
- 23 AMNTNU, «*Storstreiken 1921*»:11. Kristensen 1970:96. Alnæs 1999:142.
- 24 AMNTNU, «*Storstreiken 1921*»:2.
- 25 AMNTNU, «*I Stille og storm*», bd. 2:33.
- 26 AMNTNU, «*I Stille og storm*», bd. 2:39.
- 27 Intervju med Simensen foretatt av Bjørn Hall-Hofsø i august 1967:2
- 28 AMNTNU, «*I Stille og storm*», bd. 2:42.
- 29 I 1927 ble han for eksempel valgt inn i Bygningsrådet, hvor han satt til 1955. Han satt også i Vågsfjord Kraftselskaps representantskap i perioden 1926–58. I tillegg hadde han sete i styret for Kraftselskapet i to perioder, 1930–36 og 1946–55. I 1932 ble han innvalgt i Skolestyret, og mellom 1932–35 var han formann i styret for Folkeboksamlingen. I 1930 hadde også han blitt valgt inn i Havnestyret, og han satt i Sykehusstyret i seks år. Harstad kommunes arkiv, bystyre og formannskapsprotokoller 9:437 og AMNTNU, «2648»:20ff.
- 30 *Folkeviljen* (DnA) 19.2.38.
- 31 *Harstad Tidende* (H) 5.4.35.
- 32 Fagbrevet ble utstedt den 9. februar 1940. AMNTNU, «2602»:2.
- 33 Simensen og krigen. Se også Gunnar Kristiansen, «Krigen kommer til Harstad», *Årbok for Harstad 2001*, Harstad historielag 2001:20–23.
- 34 AMNTNU, «*I Stille og storm*», bd. 3:42.
- 35 AMNTNU, «*I Stille og storm*», bd. 3:49.
- 36 *Harstad Tidende* (H) 5.12.45.
- 37 *Harstad Tidende* (H) 27.4.69.
- 38 *Nordlands Arbeiderblad* (NKP, Nord-Norge) 11.7.46.
- 39 Også fru Simensen var aktiv på venstresiden. I denne perioden var hun formann i for det lokale Husmorlaget i byen, det tidligere arbeiderkvinnenes husmorlag. Det ble etter hvert sluttet sammen med Norsk Kvinneforbund, og må ikke blandes sammen med Norsk Husmorforbund. Oddvar Svendsen, *Kommunistene og fagbevegelsen. Norges kommunistiske parti og dets arbeid i fagbevegelsen i Tromsø i tida 1945–1965*, hovedoppgave i historie, Universitetet i Tromsø 1993:188, 147 note 34.
- 40 AMNTNU, «2602»:26.
- 41 Kristensen 1970:156, note 89.
- 42 Se Berge Furre, *Norsk historie 1914–2000*, Samlaget, Oslo 1999:223ff og Jens Arup Seip, *Fra embedsmannsstat til ettpartistat og andre essays*, Universitetsforlaget, Oslo 1963.
- 43 Bjørnson 1990:507ff. Per Maurseth, «Gjennom kriser til makt (1920–1935)», bd. 3, *Arbeiderbevegelsens historie i Norge*, Tiden, Oslo 1987:210ff. Olstad 1990:291ff. Langfeldt 1966:19–41. Alnæs 1999:135ff.
- 44 *Harstad Tidende* (H) 27.4.69.